

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሂሩት መለሰ

ታፈሰ ይርጋ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- የአዲስ አበባ መንገዶች ባለሥልጣን- ነገረ ፈጅ ፋሲል በለጠ

ተጠሪ፡- ጋድ ቢዝነስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር- አልቀረቡም

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የፌዴራል ክፍተኛ ፍ/ቤት በመዝገብ ቁጥር 57204 ሐምሌ 30 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔና የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የፍትህብሔር ይግባኝ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 33400 ግንቦት 13 ቀን 2000 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ሰኔ 25 ቀን 2000 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ ስለጠየቁ ነው፡፡

ክርክሩ በመጀመሪያ የታየው በፌዴራል የመጀመሪያ ፍርድ ቤት ነው፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተጠሪ ከሳሽ አመልካቹ ተከሳሽ በመሆን ተከራክረዋል፡፡ ተጠሪ ለመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ባቀረቡት ክስ ለአመልካች አንድ ሺ ቶን አስፋልት በዘጠና ቀን ውስጥ ለማቅረብ የተስማማ መሆኑንና አመልካች በበኩሉ ብር 3,565,000

(ሦስት ሚሊዮን አምስት መቶ ስልሳ አምስት ሺህ) ለመክፈል ተስማምቷል፤ ሆኖም

- አስፋልቱ ከሚመጣበት ግብጽ ሐገር እቃውን በመጫን በስዊዘ ካናል በኩል በወቅቱ በነበረው የአሜሪካና ኢራቅ ጦርነት ምክንያት ከመጋቢት 11 ቀን 1995 ዓ.ም እስከ ሚያዝያ 25 ቀን 1995 ሊተላለፉ ባለመቻላቸው፤
- የስዊዘ ቦይ ተከፍቶ እቃውን የጫነው መርከብ ሰኔ 19 ቀን 1995 ዓ.ም ጅቡቲ ሲደርስ የምግብ እርዳታ የጫኑ መርከቦች ወደቡን በማጨናነቃቸው አስፓልቱ ሳይራገፍ ሊዘገይ ችሏል፤

ከሳሽ (ተጠሪ) አስፓልቱን በወቅቱ ያላደረሰው ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት መሆኑን ለተከሳሽ (አመልካች) ያሳያል፡፡ ማስረጃ ያቀረበ ቢሆንም ተከሳሽ (አመልካች) አላግባብ አስፓልቱ ለዘገየበት በሚል ምክንያት ብር 356,000(ሦስት መቶ ሃምሳ ስድስት ሺ ብር) ከዋጋው ቀንሶ ያስቀረበ መሆኑ ይህንን ገንዘብ ከነወለዱ ብር 420,670 (አራት መቶ ሐያ ሺ ስድስት መቶ ሰባ ብር) እንዲከፍል ይወስንልኝ በማለት ክስ አቅርቧል፡፡

አመልካች በበኩሉ በውላቸው መሰረት ከሳሽ(ተጠሪ) ባለማቅረቡ በውሉ መሰረት በቅጣት መልክ መቀነስ ያለበትን ገንዘብ የቀነሰ መሆኑን፤ በአሜሪካና ኢራቅ ጦርነት አስፓልቱን የጫነችው መርከብ መተላለፊያ አጥታ መቆሟን የሚያሳይ ማስረጃ ተጠሪ ያላቀረበ መሆኑን፤ በጅቡቲ ወደብም አስፓልቱን በማራገፍ ሐደት የገጠመ ችግር የነበረ ስለመሆኑ ከወደቡ አስተዳደር ያቀረበው ማስረጃ የሌለ በመሆኑና ተጠሪ ከአቅም በላይ የሆነ ችግር የገጠመው መሆኑን በውላችን አንቀጽ 10 መሰረት ለተከሳሽ (አመልካች) ያላሳወቀ በመሆኑ ከአቅም በላይ የሆነ ችግር ሳያጋጥመው ከሳሽ

(ተጠሪ) እቃውን በማዘግየቱ በውሉ መሰረት በቅጣት መልክ ያስቀረነውን ክፍያ ለከሳሽ (ተጠሪ) የምንመልስበት ሕጋዊ ምክንያት የለም በማለት ተከራክሯል።

የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የከሳሽንና(ተጠሪን) ተከሳሽን (አመልካችን) ክርክርና ማስረጃ በመመርመር ተጠሪ ከአቅም በላይ በሆነ ችግር አስፈላጊነት ያሳቀረበ መሆኑን ለማስረዳት ያቀረባቸው ማስረጃዎች አዲስ ዘመን ጋዜጣ ሚያዝያ 25 ቀን 1995 ዓ.ም ስለሰጠው ደብዳቤ እና የአሜሪካና የኢራቅ ጦርነት ይዘት የወጣውን ዜና እና የንብርሳል የተባለ የእቃ አስተላለፊ ድርጅት አስፋልቱን የጫነው መርከብ በጅቡቲ ወደብ አስራ ስምንት ቀን ቆሟል በማለት የባራውን ደብዳቤ ነው፤ እነዚህ ማስረጃዎች አስፈላጊነት የጫነው መርከብ በስዊድን ደብዳቤ መተላለፊያ በማጣቱም ሆነ የጅቡቲ ወደብ በመጨናነቁ የዘገየ መሆኑን የሚያስረዱ አይደሉም፤ ስለዚህ ከሳሽ (ተጠሪ) አስፈላጊነት በውሉ በተገለፀው የጊዜ ገደብ ያላደረሱት ከአቅም በላይ በሆነ ችግር ምክንያት መሆኑን ያሳስረዱ ስለሆነ ተከሳሽ (አመልካች) በቅጣት መልክ ቀንሶ ያስቀረውን ገንዘብ ለከሳሽ (ተጠሪ) የሚከፍልበት ምክንያት የለም በማለት ውሳኔ ሰጥቷል።

በዚህ ውሳኔ ተጠሪ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለከፍተኛው ፍርድ ቤት አቅርቧል። የከፍተኛው ፍ/ቤት የተጠሪን ይግባኝና የአመልካችን መልስ ከተቀበለ በኋላ ቅሬታውንና መልሱን እንደመረመርነው ምላሽ ማግኘት ያለበት ጭብጥ ይግባኝ ባይ ከአቅም በላይ የሆነ ምክንያት አለ ያለው ነገር መኖሩ በማስረጃ ተረጋግጧል ወይስ አልተረጋገጠም? ከአቅም በላይ የተባሉት ምክንያቶች በሕግ ይካተታሉ ወይስ አይካተቱም? በመሆኑም እነዚህን ምክንያቶችን በፍትህብሔር ሕግ ቁጥር 1793/ሀ/ እና (መ) የሚሸፈኑ በመሆኑ የስር ፍርድ ቤት ገንዘብ ለይግባኝ ባይ ሊከፈል አይገባም በማለት የሰጠው ውሳኔ አግባብ አይደለም በማለት አመልካች ብር 356,500 (ሦስት መቶ ሐምሳ ስድስት ሺ አምስት መቶ ብር) ውሳኔ ከተሰጠበት ቀን ጀምሮ ከሚታሰብ ወለድ ጋር ለተጠሪ እንዲከፍል ወስኗል።

አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ያቀረበ ሲሆን የጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ችሎት የከፍተኛው ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሳኔ አጽንቷል። ተጠሪ አስፈላጊነት ማቅረብ ከነበረበት በሰማኒያ ሶስት ቀን ዘግይቶ አቅርቧል፤ ተጠሪ መዘግየቱ የተፈጠረው ከአቅም በላይ መሆኑን የሚያስረዱ የሕግን መስፈርት የሚያሟላ ምክንያትና ማስረጃ አላቀረበም፤ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ማስረጃውን መርምሮ የሕግ ድንጋጌዎችን አገናዝቦ የሰጠውን ውሳኔ የከፍተኛው ፍርድ ቤት ማስረጃውን ሳይመረምርና ሳይመዘን ከተጠቀሰው የሕግ ድንጋጌ ጋር ያላቸውን ግንኙነት ሳይገናዝብ በጭብጥነት የያዘውን ጭብጦች ሳይይ የፍትህብሔር ሕግ ቁጥር 1793(ሀ) እና (መ) ም በመጥቀስ የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት አለበት፤ የጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት የከፍተኛውን ፍርድ ቤት ውሳኔ ማጽናቱ ተገቢ ባለመሆኑ በሰበር ታይቶ ይታረምልን በማለት አመልክቷል።

ተጠሪ በበኩሉ በአሜሪካና በኢራቅ ጦርነት ምክንያት በስዊድን ደብዳቤ መርከቦች እንዳይተላለፉ በመከልከሉና በጅቡቲ ወደብ በነበረው መጨናነቅ እቃውን በወቅቱ ለአመልካች ያላስረከብኩ መሆኑንና ይህም ከአቅም በላይ የሆነ ምክንያት መሆኑን በማገናዘብ የከፍተኛው ፍርድ ቤትና የጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ችሎት የሰጠው ውሳኔ የሕግ ስህተት የሌለበት ስለሆነ የአመልካች የሰበር አቤቱታ እንዲሰረዝልኝ በማለት መልስ ሰጥቷል። አመልካችም የመልስ መልስ አቅርቧል።

ከስር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር ያደረጉት ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም መዝገቡን መርምረናል። መዝገቡን እንደመረመርነው የከፍተኛው ፍ/ቤት ተጠሪ አስፈላጊነት ሳይቀርብ የቀረው ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት ነው በማለት የሰጠው ውሳኔና ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ይህንን ውሳኔ በማጽናት የሰጠው ውሳኔ በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ጭብጥ መፈታት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል።

ጉዳዩን እንደመረመርነው የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተጠሪ በውሉ መሰረት ለመፈጸም የገደበው ከአቅም በላይ የሆነ ነገር አላጋጠመውም ከሚለው መደምደሚያ ላይ የደረሰው በአሜሪካና እና ኢራቅ ጦርነት ምክንያት የስዊድን መተላለፊያ ደብዳቤ የተዘጋ መሆኑንና ለዚህ ጊዜም አስፈላጊነት የጫነው መርከብ ታግዳ የነበረች ስለመሆኗ በቂ ማስረጃ አልቀረበም፤ በማስረጃነት የቀረበው በጋዜጣ ላይ ታትሞ የወጣ ዜና ይህንን አያስረዳም፤ አስፈላጊነት የጫነው መርከብ የጅቡቲ ወደብ በመጨናነቁ ምክንያት ለማራገፍ ባለመቻላ ነው ለሚለው ፍሬ ጉዳይ ከጅቡቲ ወደብ አስተዳደር የቀረበ ማስረጃ የለም፤ ከግል እቃ አስተላለፊ ድርጅት የተባራው ደብዳቤ ታላማኒነትና ክብደት የለውም በማለት ነው።

የከፍተኛው ፍርድ ቤት በይግባኝ መወሰን ያለባቸውን ሁለት ጭብጦች ከያዘ በኋላ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በተጠሪ የቀረቡትን ማስረጃዎች ተአማኒነትና ክብደት ከፍትህብሔር ሕግ ቁጥር 1793 ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ የሰጠውን ምክንያትና ማብራሪያ የማይቀበልበትን ምክንያት ሳይገልጽ ማስረጃዎቹን ሳይመዘንና ከሕጉ ጋር ያላቸውን ተዛማጅነት ሳይቀረጹ በአንድ መስመር ተጠሪ እቃውን ያላቀረበው በፍትህብሔር ሕግ ቁጥር 1793(ሀ) እና(መ) መሰረት ነው በማለት የሰጠው ውሳኔ ስለ ውሳኔ አሰጣጥ በፍትህብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 182 ንዑስ አንቀጽ 1 የተደነገገውን የሚጥስ፣ የከፍተኛው ፍርድ ቤት የስር ፍርድ ቤትን ውሳኔ በግልጽ በተቀመጠ ምክንያት ሳይሆን የሥር ፍርድ ቤት ውሳኔን የመሻር ስልጣን ስላለው ብቻ የሻረው መሆኑን የሚያሳይ ሆኖ አግኝተነዋል።

ተጠሪ ከአቅም በላይ የሆነ ሁኔታ ያጋጠመው መሆኑን ለማስረዳት በወቅቱ በአሜሪካና በኢራቅ መካከል ጦርነት መኖሩንና በዚህ ምክንያት በስዊዘር ቦይ መተላለፊያ ችግር የነበረ መሆኑን በጋዜጣ የተዘገበ ዜና ማቅረብ ብቻውን በቂ አይደለም በማለት የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የሰጠው ትርጉም ከፍትህብሔር ሕግ ቁጥር 1792 ንዑስ አንቀጽ 1 ጋር የሚጣጣም ነው። ተጠሪ በዚያን ወቅት አስፓልቱ በመርከብ ተጭኖ የነበረ መሆኑን፣ አስፓልቱን የጫነችው መርከብ ጉዞዋን ጀምሮ ስዊዘር መተላለፊያ ቦይ ስትደርስ በጦርነቱ ምክንያት መተላለፊያ በመዘጋቱ ስንት ቀን እንደቆመች እና በዚህ ምክንያት በውሉ የተገለፀው የጊዜ ገደብ ያለፈ መሆኑን ማስረዳት ይጠበቅባቸዋል። ተጠሪ እነዚህን ዝርዝር ሁኔታዎች የሚያስረዳ ማስረጃ አላቀረቡም። ተጠሪ የተፈጠረው ጠቅላላ ሁኔታ እሳቸው ውሉን ለመፈጸም ባደረጉት ጥረት ላይ የፈጠረውን እርግጠኛ ከአቅም በላይ የሆነ ችግር ባላስረዱበት ሁኔታ በአዲስ ዘመን ጋዜጣ ስለ ጦርነቱ ሁኔታ የተዘገበ ዜና ለስር ፍርድ ቤት በማቅረብ ውሉን ያልፈጸምኩት ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት መሆኑን አስረድቻለሁ በማለት ያቀረቡት ክርክርና የከፍተኛው ፍርድ ቤትና የጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የተጠሪን ክርክር በመቀበል የሰጡት ውሳኔ የፍትህብሔር ሕግ ቁጥር 1792 ንዑስ አንቀጽ (1)ንም መሰረታዊ መርህ የሚጥስ ሆኖ አግኝተነዋል።

በሌላ በኩል ተጠሪ በሁለተኛ ምክንያትነት ያነሱት የጅቡቲ ወደብ መጨናነቅ ስለ ወደቡ አስተዳደርና ወደቡ መርከቦችን በማስተናገድ በኩል ስለገጠመው ችግር ማስረጃ የመስጠት ስልጣንና ሐላፊነት ካለው የጅቡቲ ወደብ አስተዳደር የተሰጠ አይደለም። ተጠሪ ወደቡ በመጨናነቁ አስፓልቱን የጫነችው መርከብ ቆማ የነበረ መሆኑን የኒቫርሳል የተባለ እቃ አስተላላፊ ድርጅት የጻፈውን ደብዳቤ በማስረጃነት ያቀረበ ቢሆንም ይህ ማስረጃ ተጠሪ በፍትህብሔር ሕግ ቁጥር 1792 ንዑስ አንቀጽ 1 በተደነገገው መሰረት ከአቅም በላይ በሆነ ሁኔታ አስፓልቱን ለአመልካች ሳይቀርብ የቀረ መሆኑን የማስረዳት ብቃትና ተአማኒነት የሌለው መሆኑን የስር ፍርድ ቤት ከበቂ ምክንያት ጋር አስቀምጧል። በሌላ በኩል ጉዳዩን በይግባኝ ያዩት ፍርድ ቤቶች ይህ ማስረጃ በምን ምክንያት ተአማኒነት ሊሰጠው እንደማይገባና ተጠሪ ከአቅም በላይ የሆነ ሁኔታ ያጋጠመው ስለመሆኑ በቂ አስረጃ አድርገው እንደወሰዱት አልገለፁም።

በአጠቃላይ ሲታይ ተጠሪ ውሉን በወቅቱ ያልፈጸመው በፍትህብሔር ሕግ ቁጥር 1792 እና በፍትህብሔር ሕግ ቁጥር 1793 የተደነገጉት ከአቅም በላይ የሆኑ ሁኔታዎች ያጋጠመው መሆኑን ማስረጃ አቅርቦ የማስረዳት ሽክርኛ በአግባቡ ያልተወጣ መሆኑን የስር ፍርድ ቤት ማስረጃዎቹን ከሕጉ ድንጋጌ ጋር በማገናዘብ የወሰነ ሲሆን ጉዳዩን በይግባኝ ያዩት ፍርድ ቤቶች የስር ፍርድ ቤትን ውሳኔ ሽረናል ከሚሉ በስተቀር ተጠሪ እርግጠኛ በሆነ ከአቅም በላይ የሆነ ችግር ምክንያት ውሉን ሳይፈጸም የቀረ ስለመሆኑ የሰጡት ምክንያትም ሆነ ማብራሪያ የለም።

በእኛም በኩል ተጠሪ ከአቅም በላይ የሆነ ምክንያት ስላጋጠመው ውሉን በጊዜው ሳይፈጸም የቀረ መሆኑን ለመደምደም የሚያስችሉ በፍትህብሔር ሕግ ቁጥር 1792 እና 1793 ድንጋጌዎች የሚሸፈኑ ሁኔታዎች በመዝገቡ በተደረገው ክርክር የሌሉ መሆኑን ተገንዝበናል። ስለሆነም ጉዳዩን በይግባኝ ያዩት ፍርድ ቤቶች የስር ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሳኔ በአግባቡ ሳይመረምሩ እና ለውሳኔአቸው በቂ ምክንያት ሳይሰጡ ተጠሪ እቃውን በወቅቱ ያላቀረበው ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት ነው በማለት የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትን ውሳኔ መሻራቸው የፍትህብሔር ስነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 182 ንዑስ አንቀጽ 1 የፍትህብሔር ሕግ ቁጥር 1792 እና የፍትህብሔር ሕግ ቁጥር 1793 ድንጋጌዎችን የሚጥስና መሰረታዊ የሕግ ስህተት አለበት በማለት ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ችሎት የሰጡት ውሣኔ ተሸሯል። ይፃፍ።
2. ተጠሪ እቃውን በውሉ በተቀመጠው የጊዜ ገደብ ያላቀረበው ከአቅም በላይ በሆነ ምክንያት አይደለም ብለናል።
3. አመልካች ተጠሪ በውሉ በተቀመጠው የጊዜ ገደብ አስፓልቱን ባለማቅረቡ ለተጠሪ ከሚከፍለው ክፍያ በመቀጫ መልክ ቀንሶ ያስቀረውን ገንዘብ የመመለስ ግዴታ የለበትም። ወጭና ኪሣራ ለየራሳቸው ይቻሉ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ኃ